

TƏDQIQAT

İsaxan İSAXANLI

**ƏCNƏBİ TƏLƏBƏLƏRİN CƏLB EDİLMƏSİ:
DÜNYADA GEDƏN PROSESLƏR*****Ali məktəblərin inkişafında əcnəbi
tələbələrin rolu***

Bu gün dünyada ölkələr və ali məktəblər arasında əcnəbi tələbələrin cəlb edilməsi və sayının artırılması yolunda çox ciddi rəqabət gedir.

Əcnəbi tələbələrin varlığı, ali məktəbin təhsil haqqı yolu ilə maliyyəsini artırmağa xidmət etməklə yanaşı, təhsil şəraitinin yaxşılaşdırılması, təhsilin keyfiyyətinin yüksəldilməsi, maddi-texniki və elmi-tədqiqat bazalarının yaxşılaşdırılması və s. baxımdan ali məktəbi daima inkişafda olmağa, nüfuzunu qorumağa və daha da artırmağa sövq edir və beləliklə də ali məktəbin inkişafını şərtləndirən əsas meyarlardan biri kimi qəbul edilir. Əcnəbi tələbələr ali məktəblər və ölkələr üçün müəyyən gəlir mənbəyi olmaqla yanaşı (2007/2008-ci tədris ilində ABŞ əcnəbi tələbələrindən 15,6 milyard, Avstraliya 14,2 milyard dollar gəlir əldə edib), həm də ölkədə yüksək səviyyəli kadr problemlərinin həllində müəyyən rol oynayır (məzunların xeyli hissəsi həmin ölkədə qalıb işləyirlər). Əcnəbi tələbələrin təhsil alması ali məktəblərdə qlobal meyillərin, mədəniyyət müxtəlifliklərinin öyrənilməsinə şərait yaradır.

Kim hansı ölkəni və necə seçir

Bu gün bütün dünya üzrə ali məktəblərdə təhsil alan hər 100 tələbəyə 2 əcnəbi tələbə düşür. Dünyada əcnəbi tələbələrin sayına görə liderlik ABŞ-a məxsusdur. Dünya üzrə əcnəbi tələbələrin (təxminən

2.900.000) 20%-dən çoxu (582.984) ABŞ-da təhsil alır. Sıralamada sonrakı yerlərdə Böyük Britaniya (376.190), Avstraliya (279.584), Fransa (263.074), Almaniya (246.369) və Çin (195.503) gəlir. (ABŞ-da 2008-ci il üçün əcnəbi tələbələrin sayı (623.805) rəsmi elan olunsada, başqa ölkələr üçün hələlik uyğun rəqəmlər rəsmi elan edilmədiyi üçün 2007-ci ilin rəqəmləri əsas götürülmüşdür).

Əcnəbi tələbələrin sayına görə ABŞ lider olsa da, mütəxəssislərin rəyinə görə, 2001- ci ildən 2007-ci ilə qədər tələbələrin ABŞ-a ən yaxşı təhsil məkanı kimi baxması tendensiyası tədricən zəifləyib. Əgər 2001/2002-ci tədris ilində əcnəbi tələbələrin sayının əvvəlki ilə nisbətən artım faizi 6.4 % olmuşdusa, bu rəqəm 2002/2003-də 0.6 %, 2003/2004-də -2.4 %, 2004/2005-də -1.3 %, 2005/2006-da -0.1 %, 2006/2007-də 3.2 % olmuşdur. 2007/2008- ci tədris ilində bu rəqəm yenidən artaraq rekord həddə (7.0 %) çatmışdır (18). ABŞ-ın dünyada böyük nüfuza malik ali məktəbləri əcnəbi tələbələrin cəlb edilməsində əvvəlki mənzərəni, demək olar ki, bərpa etsələr də, ayrı-ayrılıqda bir çox universitetlərdə problem yenə də ciddiyyə ilə qalmaqdadır. Bu hal ali məktəblərin özlərini də əcnəbiləri cəlb etmək üçün yollar aramağa sövq edir. Məsələn, Harvard, Yale, Stamford kimi universitetlər də daxil olmaqla bir sıra ali məktəblər illik gəlirləri müəyyən rəqəmdən aşağı olan ailələrdən gələn tələbələrin ödənişsiz təhsil almaları üçün xüsusi şərait yaradırlar və bu məsələ artıq əcnəbi tələbələrə də tətbiq edilir. Bu da əcnəbilərin cəlb edilməsinə yönəldilmiş tədbirlərdəndir.

2008-ci ildə ABŞ-ın tarixən əcnəbi tələbələrin sayına görə irəlində gedən 157 ali məktəbində sorğu keçirilmişdir. Həmin ali məktəblərin 65%-i 2001-ci ilin sentyabr hadisələrindən sonra hələ də əcnəbilərin cəlb edilməsində ciddi çətinliklərin olduğunu qeyd etmişlər. Belə ki, həmin hadisələrdən sonra Amerika hökuməti ölkəyə giriş üçün viza sistemini ciddi şəkildə çətinləşdirdi və bu, əcnəbi tələbələrin sayının azalmasına səbəb oldu. Son illərdə viza sistemində yüngülləşmə olsa da, bu, əvvəlki mənzərəni bərpa etmək üçün kifayət etmir. Artıq bir sıra ölkələrdən olan tələbələr təhsil almaq üçün daha təhlükəsiz ölkələrə (Böyük Brita-

niya, Avstraliya, Almaniya, Çin və s.) üstünlük verirlər. Sözsüz ki, burada psixoloji məqam kimi antiame-rikan ruhunun artmasını da qeyd etmək lazımdır.

Əcnəbi tələbələrin sayına görə dünyada lider olan

bir ölkədə, bizə “daha yaxın görünən” MDB ölkələrindən son iki ildə təhsil alan tələbə sayının şərh-siz müqayisəsi də maraqsız olmaz.

Cədvəl 1

MDB ölkələrindən ABŞ-da təhsil alan tələbələrin sayı haqqında

№	Ölkələr	2006-2007	2007-2008	dəyişiklik - %
1.	Rusiya	4.751	4.906	- 3.3
2.	Ukrayna	1.692	1.714	4.6
3.	Qazaxıstan	1.212	1.456	20.1
4.	Özbəkistan	581	539	-7.2
5.	Belarus	496	457	-7.9
6.	Moldova	365	418	14.5
7.	Ermənistan	427	403	-5.6
8.	Gürcüstan	353	378	7.1
9.	Tacikistan	164	364	122.0
10.	Azərbaycan	286	318	11.2
11.	Qırğızıstan	209	264	26.3
12.	Türkmənistan	143	166	16.1

Qeyd: *Cədvəl “Open Doors Reports” un materialı əsasında hazırlanmışdır.*

Bəs təhsil almaq üçün tələbələrin xarici ölkələri seçməsinə məqsəd nədir və onlar ölkələri seçərkən əsasən hansı meyarlara üstünlük verirlər? Sözsüz ki, bu məsələyə bir neçə müstəvidən baxmaq lazımdır.

Azərbaycandan və ya başqa MDB ölkələrindən, eləcə də dünyanın bir sıra ölkələrindən olan tələbələrin ABŞ, Böyük Britaniya, Avstraliya, Almaniya və s. ölkələrdə təhsil almaq istəyi. Bu hal əsasən bu ölkələrdə təhsilin yüksək keyfiyyəti ilə bağlıdır. Bu tip ölkələrdə yüksək standartlara uyğun təhsil alan tələbə gələcək karyerası yolunda ciddi addım atmış olur, öz ölkəsinə qayıdaraq tanınmış şirkətlərdə yüksək maaşlı işlə təmin olunmaq məsələsini, demək olar ki, həll etmiş olur. Tələbələrin ingilis dilini və ya başqa xarici dili yüksək səviyyədə öyrənmək arzusu da belə ölkələrdə təhsil almağın meyarlarındanır.

Artıq yuxarıda adı çəkilən ölkələrdən birində ali təhsil almağı düşünən şəxs həmin ölkələr arasında da seçim etməli olur. Belə ölkələr arasında seçim edərkən gediş-gəlişin asanlıqı, ölkənin təhlükəsizliyi, yaşayış xərcləri, verilən qrantların və təqaüdlərin məbləği, təhsillərini başa vurduqdan sonra təhsil aldıkları ölkədə qalib işləmək və hətta yaşamaq perspektivləri kimi meyarlar önə çəkilir. Son məsələ ilə bağlı proses İngiltərə, Almaniya və s. kimi Avropa ölkələrində xeyli çətin olsa da, Avstraliya, Yeni Zelandiya, Sinqapur, Malayziya kimi ölkələrdə daha realdır (bu məqam adı çəkilən ölkələrdə əcnəbi tələbələr

rin sayının sürətlə artmasının həlledici səbəblərindən biridir).

Yuxarıda adı çəkilən ölkələrdən, eləcə də başqa ölkələrdən olan tələbələrin Azərbaycanda və ya başqa MDB ölkələrində təhsil almaq istəyi. Birinci hal-dan fərqli olaraq burada, əsasən, təhsil haqqının aşağı olması, asanlıqla oxumaq və diplom almaq imkanları, müəyyən xarici mədəniyyətə yiyələnmək arzusu, oxuduğu müddətdə, eləcə də sonralar iş tapmaq, ölkədə qalaraq yaşamaq imkanları, valideynlərinin burada işləyib yaşaması və s. kimi meyarlar önə çıxır.

Əcnəbi tələbələrin artım tendensiyası.

Çin nümunəsi

Əcnəbi tələbələrin artım tendensiyasından danışanda Çin, Sinqapur, Malayziya, Cənubi Koreya kimi ölkələrin böyük sürət götürdüklerini qeyd etmək lazımdır. Bu ölkələr başqa inkişaf etmiş ölkələrə tələbələr göndərməkdə əsas donorlardan olmaqla yanaşı, son illər əcnəbi tələbələrin cəlb edilməsi üçün xüsusi strategiya həyata keçirirlər. Bu strategiyanın əsas canını ali məktəblərdə ingilisdilli müasir proqramların tətbiqi təşkil edir. Digər tərəfdən də, dünyanın bir sıra tanınmış universitetləri potensial donora yaxın olmaq üçün bu ölkələrdə özlərinin kampuslarını açır və belə olan halda bir çox amerikalı, britaniyalı və təhsilin bahalı olduğu başqa ölkələrdən olan tələbələrə bu ölkələrdə təhsil almaq öz ölkələrinə nisbətən daha ucuz

baş gəlir. Bütün bunlar son illərdə Asiya ölkələrində təhsil alan əcnəbilərin sayının sürətlə artmasına səbəb olur. Bu ölkələr arasında isə Çin nümunə olaraq göstərilə bilər. Əgər cəmi 3-4 il bundan əvvəl əcnəbi tələbələrin sayına görə Çin ilk onluqda belə yox idisə, hazırda o ilk altılıqdadır və ildən-ilə əcnəbi tələbələrinin sayını artırır. 10 il qabaq – 1997-ci ildə Çində cəmi 39.000 əcnəbi tələbə təhsil alırdısa, 2007-ci ildə bu rəqəm 195.000-i ötüb keçdi.

Çin dövlətinin «əcnəbilərə silahlanmada» götürdü sürət onun qısa bir zamanda daha da irəliləyəcəyinə şübhə doğurmur. 2007-ci ilin statistikasına görə, Çində dünyanın 188 ölkə və regionundan 195.503 əcnəbi tələbə ölkənin 544 ali məktəbində təhsil alır və 10 mindən çox əcnəbi tələbə Çin hökumətinin təqaüdünü alır (hökumət təqaüdünün ümumi məbləği 52 milyon dollardır). Burada hökumət təqaüdündən başqa bir çox ali məktəblərin özləri də müxtəlif təqaüdlər verirlər. Ümumiyyətlə, 2007-ci il Çində əcnəbi tələbələrin sayı, əcnəbilərin gəldiyi ölkələrin sayı, əcnəbiləri qəbul edən ali məktəblərin sayı və Çin hökumətinin təqaüdlərini alan əcnəbi tələbələrin sayına görə rekord il olmuşdur. Mütəxəssislərin qənaətinə görə, bu, Çin ali məktəblərində təhsilin keyfiyyətinin sürətlə yüksəlməsi nəticəsində olmuşdur və əcnəbilərin sayının sürətlə artması da öz növbəsində Çin ali məktəblərində təhsilin keyfiyyətinin yüksəlməsinə öz ciddi töhfəsini verir. Əcnəbi tələbələrin sayının daha da artırılması üçün Çin hökuməti xüsusi tədbirlər görməkdə davam edir. Ölkədə 2008-ci ildən başlayaraq, dövlət təqaüdü alan əcnəbi tələbələrin sayının ciddi artırılması nəzərdə tutulmuşdur. Belə ki, 2008-2010-cu illərdə əcnəbi təqaüdcülərin sayının hər il 3 min nəfər artırılması haqqında qərar qəbul edilmişdir. Bu o deməkdir ki, 2010-cu ildə təxminən 20.000 əcnəbi tələbə Çin dövlətinin təqaüdünü alacaqdır. Çində ali təhsil almağa ən çox tələbə göndərən ilk 3 ölkə Cənubi Koreya, Yaponiya və ABŞ-dır. Son illərdə Avropa, Avstraliya və Afrika ölkələrindən də gələn tələbələrin sayı artmaqdadır. Çində təhsil elə nüfuz qazanmışdır ki, bir sıra Avropa ölkələri Çində təhsil almaq imkanlarının qaçırılmamasını xüsusi təbliğ edirlər. Böyük Britaniyanın təhsil naziri isə daha irəli gedərək, britaniyalı tələbələrin (və hətta məktəblilərin!!!) Çində təhsil alması üçün xüsusi dövlət təqaüdlərini verilməsini təklif edir.

Cədvəl 2-dən görüldüyü kimi, əcnəbi tələbələrin sayına görə irəliləmiş ilk 5 ölkənin üçünə ən çox tələbə göndərən Çin Xalq Respublikasıdır. Üstəlik, onu da qeyd etmək maraqlıdır ki, siyahıda növbəti yerləri bölüşən Yaponiya, Kanada və Yeni Zelandiya kimi ölkələrin də hər üçünə ən çox tələbə göndərən yenə də Çin Xalq Respublikasıdır.

Bir maraqlı faktı da qeyd edək ki, 2008-2009-cu tədris ili üçün ABŞ-a Fulbright proqramı üzrə ən çox alim göndərən siyahıya da Çin başçılıq edir. Çin - 47; Rusiya – 32; Argentina – 23; Cənubi Koreya – 23; Çexiya – 21 ... (17).

2006-cı ilin nəticələrinə görə, mütəxəssislər xaricə tələbə göndərmə gücü baxımından əsas ölkələri 4 qrupa böldüldülər: Burada «əsas oyunçular» (*major players*) kimi ABŞ, Böyük Britaniya və Avstraliya, orta güclü (*middle powers*) ölkələr kimi Almaniya və Fransa, irəliləməkdə olan (*evolving destinations*) ölkələr kimi Yaponiya, Kanada və Yeni Zelandiya, yeni iddialı rəqiblər (*emerging contenders*) olaraq isə Çin, Malayziya və Sinqapur göstərilirdi (12). Son iki illəki inkişaf sürətini nəzərə alsaq, hazırda Çin 3-cü qrupa aid edilməklə bərabər, 2-ci qrupa ciddi rəqib, 1-ci qrupa isə mümkün namizəd kimi qəbul olunmalıdır.

Britaniya Şurasının «Universities UK association» və «IDP education Australia» kompaniyaları ilə birlikdə apardığı araşdırmalara görə 2020-ci ildə bütün dünya üzrə ali məktəblərdə təhsil alan əcnəbi tələbələrin sayı 3 dəfədən çox artaraq 10 milyonu aşacaq və xaricə ən çox tələbə göndərən ölkələr Çin və Hindistan olacaq.

Göründüyü kimi, əcnəbi tələbələrə ən çox cəlb edən ilk 3 ölkə ingilisdilli ölkələrdir. Sözsüz ki, bu məsələdə ingilis dilinin bir dünya dilinə çevrilməsi əsas amillərdən biridir. İngilisdilli ölkələrin gücünü şərtləndirən bu və digər amillər haqqında aşağıdakı fikir diqqətə layiqdir. «1930-cu illərə kimi təbiət elmlərinin yazı dili əsasən alman dili olub. Faşizmin baş qaldırması və sonrakı iflası, paralel olaraq Amerika Birləşmiş Ştatlarının güclənməsi nəticəsində alman dili öz yerini ingilis dilinə verməli oldu. İndi elmin əsas dili və dünya xalqlarının ikinci dili ingiliscədir. İngilisdilli ölkələrin ali məktəblərinin xeyli güclənməsində bu amil mühüm rol oynadı. Amerikanın güclənməsində Avropadan emiqrasiya və «beyin köçü»nün rolu da qeyd olunmalıdır. Birləşmiş Ştatlarla yanaşı Böyük Britaniya, Kanada, Avstraliya ali məktəbləri cazibə mərkəzinə çevrildilər. Avstraliyaya tələbə axını, xarici ölkələrdə Avstraliya universitetlərinin filiallarının əmələ gəlməsi buna parlaq nümunədir. Kontinental Avropa, geniş mənada, bu yarışda geri qaldı, dil ayrılıqları, ölkələrdəki sosial sığorta qaydaları, məsələn fərqli təqaüd sistemi bu nisbi geri qalmanı şərtləndirən amillərdəndir» (1, səh.25- 26).

Avropada Boloniya prosesinin həyata ciddi vəsiqə qazanması ingilisdilli ölkələrin gücünü daha da artırır. Digər tərəfdən Çin, Malayziya, Sinqapur, Yaponiya, Yeni Zelandiya, Kanada, Rusiya kimi ölkələr əcnəbi tələbələrin sayını sürətlə artırmaqdadırlar. Odur ki, bu gün orta güclü ölkələr hesab edilən Avropa ölkələrinin

**Əcnəbi tələbələrin sayına görə dünyada ilk altılıqda olan ölkələrə
ən çox tələbə göndərən ölkələr, göndərilən
tələbələrin sayı və faizi haqqında**

Ölkələr	2004-2005				2005-2006				2006-2007			
	əcnəbi tələbələrin sayı	ən çox tələbə göndərən ilk 3 ölkə			əcnəbi tələbələrin sayı	ən çox tələbə göndərən ilk 3 ölkə			əcnəbi tələbələrin sayı	ən çox tələbə göndərən ilk 3 ölkə		
ABŞ	565.039	Hindistan 80.466 (14.2 %)	Çin 62.523 (11.1 %)	C.Koreya 53.358 (9.4 %)	564.766	Hindistan 76.503 (13.5 %)	Çin 62.582 (11.1 %)	C.Koreya 59.022 (10.5 %)	582.984	Hindistan 83.833 (14.4 %)	Çin 67.723 (11.6 %)	C.Koreya 62.392 (10.7 %)
Böyük Britaniya	344.335	Çin 53.027 (15.4 %)	ABŞ 21.348 (6.2 %)	Yunanıst 19.971 (5.8 %)	330.080	Çin 50.755 (15.4 %)	Hindistan 19.205 (5.8 %)	Yunanıst 17.675 (5.4 %)	376.190	Çin 50.033 (13.3 %)	Hindistan 24.076 (6.4 %)	ABŞ 22.195 (5.9 %)
Avstraliya	228.777	Çin 56.077 (25.0 %)	Hindistan 23.506 (10.3 %)	C.Koreya 16.628 (7.3 %)	249.131	Çin 63.244 (25.4 %)	Hindistan 28.119 (11.3 %)	C.Koreya 19.438 (7.8 %)	279.584	Çin 73.789 (26.4 %)	Hindistan 35.848 (12.8 %)	C.Koreya 20.566 (7.4 %)
Fransa	237.587	Mərakeş 32.787 (13.8 %)	Əlcəzair 22.333 (9.4 %)	Çin 11.404 (4.8 %)	222.863	Mərakeş 29.299 (13.1 %)	Əlcəzair 21.641 (9.7 %)	Çin 17.132 (7.7 %)	263.074	Mərakeş 34.452 (13.1 %)	Əlcəzair 24.021 (9.1 %)	Çin 20.700 (7.9 %)
Almaniya	246.334	Çin 25.865 (10.5 %)	Bolqarıya 12.563 (5.1 %)	Polşa 12.316 (5.0 %)	248.357	Çin 27.319 (11.0 %)	Türkiyə 22.352 (9.0 %)	Polşa 15.149 (6.1 %)	246.369	Çin 27.117 (11.0 %)	Türkiyə 22.090 (9.0 %)	Polşa 14.493 (5.9 %)
Çin	141.087	C.Koreya 54.036 (38.3 %)	Yaponiya 18.905 (13.4 %)	ABŞ 10.299 (7.3 %)	162.695	C.Koreya 54.828 (33.7 %)	Yaponiya 18.384 (11.3 %)	ABŞ 11.714 (7.2 %)	195.503	C.Koreya 64.515 (33.0 %)	Yaponiya 18.572 (9.5 %)	ABŞ 14.662 (7.5 %)

Qeyd: ABŞ-da 2008-ci il üçün əcnəbi tələbələrin sayı (623.805) rəsmi elan olunsada, başqa ölkələr üçün hələlik uyğun rəqəmlər rəsmi elan edilmədiyi üçün 2007-ci ilin rəqəmləri əsas götürülmüşdür. Cədvəlin hazırlanmasında aşağıdakı mənbələrdən istifadə edilmişdir:

“Open Doors Reports”, “China Scholarship Council”, “Australian Education International”, “German Academic Exchange Service”, “Atlas of Students Mobility” (Website of the Institute of International Education).

bu prosesdə ciddi geridə qalmaması, rəqabət gücünü tam itirməməsi üçün onlar əcnəbi tələbələri cəlb etmək yolunda ciddi fəaliyyət göstərməlidirlər. Bu yollardan biri olaraq, müəyyən sahələrdə ingilisdilli proqramların həyata keçirilməsi prosesi getsə də, bu, əcnəbi tələbələrin cəlb edilməsindən daha çox və əsasən yerli tələbələrin saxlanılmasına yönəlmişdir. Digər tərəfdən bu proqramlar, əsasən, magistratura səviyyəsində mühəndislik, idarəetmə və biznes sahələrinə aiddir.

MDB ölkələrində əcnəbi tələbələr

Əcnəbi tələbələrlə bağlı vəziyyət keçmiş sovet respublikalarında necədir? Cədvəl 3-dən görüldüyü kimi, keçmiş sovet ölkələri arasında əcnəbi tələbələrin ən çox təhsil aldığı ölkə Rusiyadır. Rusiyada hazırda təxminən 120 min əcnəbi təhsil alır ki, onların üçdə biri MDB ölkələrindəndir. Rusiya MDB ölkələri üçün 2006-cı ildə 6.000 yer ayırmışdır və bunlar uzaq xaricdən gələn tələbələrdən fərqli olaraq ödənişsiz təhsil almaq imkanlarına malikdirlər. Bu rəqəm hər il 10-20% artır. Bəzi məlumatlara görə, bu gün Rusiya təhsil alan əcnəbilərin sayına görə dünyada 8-ci, başqa bir məlumata görə isə 10-cu yerdədir. Lakin bu faktı

mənbələrə əsaslanaraq tam aydınlaşdırmaq mümkün olmadı.

Maraq üçün qeyd edək ki, 1990-cı ildə əcnəbi tələbələrin sayına görə (127 min; 11%) SSRİ dünyada üçüncü idi. Birinci yeri ABŞ (400 min; 34%), ikinci yeri isə Fransa (136 min; 12%) tuturdu.

Rusiyada təhsil alan əcnəbilərin əsas hissəsi Qazaxıstan və Ukrayna vətəndaşlarıdır. Belarusda təhsil alan əcnəbilərin əsas hissəsi Rusiya və Ukrayna vətəndaşları, Ukraynada təhsil alan əcnəbilərin əsas hissəsi Çin və Rusiya vətəndaşları, Moldovada təhsil alan əcnəbilərin əsas hissəsi Ukrayna və Rumıniya vətəndaşları, Gürcüstanda təhsil alan əcnəbilərin əsas hissəsi Türkiyə və Ermənistan vətəndaşları, Ermənistanda təhsil alan əcnəbilərin əsas hissəsi Gürcüstan və İran vətəndaşlarıdır.

Bəs Azərbaycanda əcnəbi tələbələrlə bağlı vəziyyət necədir? Hazırda Azərbaycanda təxminən 50 ölkədən 7.111 əcnəbi tələbə təhsil alır. Azərbaycanda təhsil alan əcnəbilərin əsas hissəsi Türkiyə (4.496 nəfər; 63.2 %) və İran (1.557 nəfər; 21.9 %) vətəndaşlarıdır. Son illər Çindən gələn tələbələrin sayı artmaqdadır. Hazırda Azərbaycanda təhsil alan tələbələrin sayına görə Çin (228 nəfər; 3.2 %) üçüncü yer-

Cədvəl 3

MDB ölkələrində təhsil alan əcnəbi tələbələr və bu ölkələrdən xaricdə təhsil almağa göndərilən tələbələrin sayı haqqında

Ölkələr	Əhali sayı	Tələbələrin sayı	Əhalinin hər on min nəfərinə düşən tələbələrin sayı	Əcnəbi tələbələrin sayı	Xaricdə təhsil alan tələbələrin sayı
Rusiya	140,702,094	7.461.000	530	120.000	39.179**
Ukrayna	45,994,287	2.709.000	589	40.000	26.874**
Özbəkistan	28,268,440	264.000*	101*	--	--
Qazaxıstan	15,340,533	658.100*	439*	--	--
Belarus	9,685,768	399.000	412	7.000	3000**
Azərbaycan	8,177,717	130.500	160	7.111	1.100***
Tacikistan	7,211,884	107.500*	162*	--	--
Qırğızıstan	5,356,869	203.000*	401*	--	--
Türkmənistan	5,179,571	15.000*	23*	--	--

Gürcüstan	4,630,841	94.700	204	211**	7375**
Moldova	4,324,450	119.500	276	1927**	9450**
Ermənistan	2,968,586	73.700	248	4224**	3449**

* 2003-2004-cü tədris ilinə olan məlumatlar

** 2006-cı ilə olan məlumatlar

*** Xaricdə dövlət xətti ilə təhsil alanların sayıdır. Qeyri-dövlət xətti ilə xaricdə təhsil alanların sayı, çox güman ki, bundan daha çoxdur.

Qeyd: Orta Asiya ölkələrində təhsil alan əcnəbi tələbələrin sayı və bu ölkələrdən xaricdə təhsil alan tələbələrin sayı barədə heç bir məlumat əldə etmək mümkün olmadı.

dədir. Dördüncü yerdə (198 nəfər; 2.8 %) Rusiya gəlir.

Bəs Azərbaycan əcnəbi tələbələri daha çox cəlb etmək üçün nə edir və nə edə bilər? Son illər Təhsil Nazirliyi əcnəbi tələbələrin cəlb edilməsini mümkün vasitələrlə asanlaşdırmaq üçün yollar axtarır, Miqrasiya Komitəsi ilə birlikdə ölkəmizə gələn əcnəbi tələbələrin qeydiyyat prosesini sadələşdirməyə çalışır. Eləcə də, diplomatik nümayəndəliklərimizin olmadığı ölkələrdən tələbələrin gəlişini asanlaşdırmaq məqsədilə vizaların verilməsinin sadələşdirilməsi üzərində iş gedir. Təbii ki, bunlar çox vacib, lakin texniki məsələlərdir, əcnəbi tələbələrin cəlb edilməsi üçün daha qlobal işlərin görülməsinə ehtiyac var. Bu yolda dövlətimiz tərəfindən müxtəlif dövlətlərarası sazişlər imzalanır və ölkəmizdə əcnəbi tələbələrin sayı məhz bu sazişlərin hesabına ildən-ilə artır. Lakin bu artımın özü sürətlənməli və prosesdə ali məktəblər özləri fəal iştirak etməlidirlər. Təəssüf ki, hazırda bu belə deyil, ali məktəblər bu məsələdə özlərini əziyyətə salmaq istəmir. Əcnəbi tələbələrin cəlb edilməsinin yolları haqqında Xəzər Universitetinin rektoru, professor Hamlet İsxanlı yazır: "Xaricilərin bizim ali məktəblərdə oxuması, tədqiqat aparması üçün bizim də fondlarımız olsun! Xüsusilə, Azərbaycanşünas olmaq istəyənlərə, Azərbaycanla, bizim regionla dünyanın digər bölgələri arasındakı münasibətləri araşdırmaq istəyənlərə niyə qrantlar verməyək, təqaüdlər verməyək – təbii ki, müsabiqə yolu ilə?! Bu iş daha çox dövlətimizə aid olsa da, ali məktəblərimiz də kənarında dayanmamalıdır. Orta məktəbi Azərbaycanda bitirən xaricilərə də Azərbaycan vətəndaşları kimi ali məktəblərə imtahan verib, imtahanın nəticəsindən asılı olaraq ödənişsiz oxumaq, hətta təqaüd almaq və ya borc alıb oxumaq hüququ verilsə yaxşıdır. Nəinki inkişaf etmiş ABŞ, Kanada, Qərbi Avropa, Yaponiya və s. ölkələr, hətta inkişaf etməkdə olan bir sıra dövlətlər də xarici tələbələri cəlb etmək üçün xeyli maliyyə sərf etməkdən çəkinmirlər". (1, səh. 109).

Əcnəbi tələbələri cəlb etmək üçün dünyada qəbul edilmiş müxtəlif üsullardan istifadə etməyin artıq vaxtı çatmışdır.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

1. Hamlet İsxanlı. Müasir dünyada ali təhsil sisteminə nələr baş verir və "2008-2012-ci illərdə Azərbaycan Respublikasının ali təhsil sisteminə islahatlar üzrə Dövlət Programı" necə olsa yaxşıdır? Xəzər Universiteti Nəşriyyatı, 2008.

2. Annual International Student Statistics. Australian Government, Australian Education International (2006)

3. Annual International Student Statistics. Australian Government, Australian Education International (2007)

4. Annual International Student Statistics. Australian Government, Australian Education International (2008)

5. Atlas of Students Mobility. Website of the Institute of International Education

6. Chad Skelton. Canada's system for tracking foreign students too lax: report, October 02, 2008

7. China Scholarship Council. Internationalization of Chinese Higher Education December 19, 2008

8. German Academic Exchange Service -DAAD (2006) Wissenschaft weltoffen 2006: Foreign students in Germany

9. German Academic Exchange Service -DAAD (2007) Wissenschaft weltoffen 2007: Foreign students in Germany

10. German Academic Exchange Service -DAAD (2008) Wissenschaft weltoffen 2008: Foreign students in Germany

11. Japan Student Services Organization-JASSO. International Students in Japan-2008

12. Line Verbik, Veronica Lasanowski. "International Student Mobility: Patterns and Trends". World Education Services, Volume 20, Issue 10. October 2007,

13. Open Doors 2006: Report on International Educational Exchange, November 13, 2006

14. Open Doors 2007: Report on International Educational Exchange, November 12, 2007

15. Open Doors 2008: Report on International Educational Exchange, November 17, 2008

16. Statistical Information on Higher Education in Central and Eastern Europe, 2001-2007

17. The Chronicle of Higher Education, October 24, 2008

18. The Chronicle of Higher Education, November 21, 2008

19. Veronica Uy. Australia accepts more foreign students, including Filipinos. September, 2008